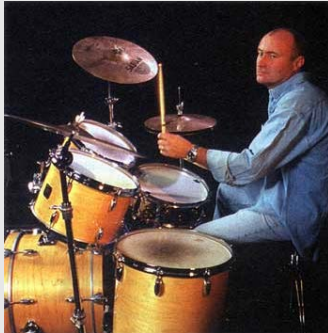

Hof van Justitie EG, 20 oktober 1993, Phil Collins

Phil Collins

AUTEURSRECHT – NABURIGE RECHTEN

Non-discriminatie

• [Auteursrecht en naburige rechten onderworpen aan non-discriminatiebeginsel](#)

Het auteursrecht en de naburige rechten vallen met name wegens hun gevolgen voor het intracommunautaire handelsverkeer van goederen en diensten binnen de werkingssfeer van het Verdrag. Zij zijn onderworpen aan het algemene non-discriminatiebeginsel van artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag, zonder dat het nodig is een verband te leggen met de specifieke bepalingen van de artikelen 30, 36, 59 en 66 van het Verdrag.

• [Non-discriminatiebeginsel verzet zich tegen toekenning van een recht afhankelijk te stellen van eis dat belanghebbende de nationaliteit van die staat bezit](#)

Artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag moet aldus worden uitgelegd, dat het zich ertegen verzet, dat een wettelijke regeling van een Lid-Staat auteurs en uitvoerende kunstenaars uit een andere Lid-Staat en hun rechtverkrijgenden uitsluit van het door die wettelijke regeling aan de eigen onderdanen toegekende recht, de verhandeling op het nationale grondgebied te verbieden van een zonder hun toestemming vervaardigd fonogram, wanneer het optreden in het buitenland heeft plaatsgevonden. Door immers "elke discriminatie op grond van nationaliteit" te verbieden, verlangt artikel 7 van elke Lid-Staat, dat hij personen die zich in een onder het gemeenschapsrecht vallende situatie bevinden, op volstrekt dezelfde wijze behandelt als eigen onderdanen, en verzet het zich er derhalve tegen, dat een Lid-Staat de toekenning van een uitsluitend recht afhankelijk stelt van de voorwaarde dat de belanghebbende de nationaliteit van die staat bezit.

• [Rechtstreekse werking](#)

Artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag moet aldus worden uitgelegd, dat auteurs of uitvoerende kunstenaars uit een andere Lid-Staat, of hun rechtverkrijgenden, zich voor de nationale rechter rechtstreeks op het in die bepaling neergelegde non-discriminatiebeginsel kunnen beroepen om de aan nationale auteurs en uitvoerende kunstenaars voorbehouden bescherming te verkrijgen.

Vindplaatsen: Jur. 1993, p. I-5145; AMI 1994, p. 91.

Hof van Justitie EG, 20 oktober 1993

(O. Due, F. G. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, D. A. O. Edward, R. Joliet, F. A. Schockweiler, F. Grévisse, M. Zuleeg en J. L. Murray.)

In de gevoegde zaken C-92/92 en C-326/92, betreffende verzoeken aan het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag van het Landgericht München I en het Bundesgerichtshof in de aldaar aanhangige gedingen tussen

Phil Collins

en

Imtrat Handelsgesellschaft mbH,

en tussen

Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH, L. E. Kraul

en

EMI Electrola GmbH,

om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: O. Due, president, F. G. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida en D. A. O. Edward, kamerpresidenten, R. Joliet, F. A. Schockweiler, F. Grévisse, M. Zuleeg en J. L. Murray, rechters, advocaat-generaal: F. G. Jacobs

griffier: L. Hewlett

gelet op de schriftelijke opmerkingen, in zaak C-92/92 ingediend door:

- Phil Collins, vertegenwoordigd door U. Hundt-Neumann, advocaat te Hamburg,

- Imtrat, vertegenwoordigd door S. Rojahn, advocaat te München,

- de Duitse regering, vertegenwoordigd door C.-D. Quassowski, Regieringsdirector bij het Bondsministerie van Economische zaken, bijgestaan door A. Dittrich, Regieringsdirector bij het Bondsministerie van Justitie, als gemachtigden,

- de regering van het Verenigd Koninkrijk, vertegenwoordigd door J. E. Collins van het Treasury Solicitor Department, bijgestaan door N. Paines, Barrister, als gemachtigden,

- de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door haar juridisch hoofdadviser H. Étienne en P. van Nuffel, lid van haar juridische dienst, als gemachtigden,

in zaak C-326/92 door:

- EMI Electrola, vertegenwoordigd door H. Ahlberg, advocaat te Hamburg,

- Patricia GmbH en Kraul, vertegenwoordigd door R. Nirk, advocaat bij het Bundesgerichtshof,

- de Duitse regering, vertegenwoordigd door C.-D. Quassowski, Regieringsdirector bij het Bondsministerie van Economische zaken, bijgestaan door A. Dittrich, Regieringsdirector bij het Bondsministerie van Justitie, als gemachtigden,

- de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door haar juridisch hoofdadviser H.

Étienne en P. van Nuffel, lid van haar juridische dienst, als gemachtigden, gezien het rapport ter terechtzitting, gehoord de mondelinge opmerkingen van Phil Collins, Imtrat, vertegenwoordigd door S. Rojahn en Kukuk, advocaten te München, Patricia GmbH en Kraul, vertegenwoordigd door D. Marquard, advocaat te Hamburg, EMI Electrola en de Commissie ter terechtzitting van 19 mei 1993, gehoord de conclusie van de advocaat-generaal ter terechtzitting van 30 juni 1993, het navolgende

Arrest

Overwegingen van het arrest

1 Bij beschikking van 4 maart 1992, ingekomen bij het Hof op 23 maart daaraanvolgend en ingeschreven onder nummer C-92/92, heeft het Landgericht München I krachtens artikel 177 EEG-Verdrag twee prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag.

2 Bij beschikking van 30 april 1992, ingekomen bij het Hof op 30 juli daaraanvolgend en ingeschreven onder nummer C-326/92, heeft het Bundesgerichtshof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag eveneens twee prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van hetzelfde artikel.

3 De door het Landgericht München I in zaak C-92/92 gestelde vragen zijn gerezen in een geding tussen de Britse zanger en componist Phil Collins en een distributeur van fonogrammen, Imtrat Handelsgesellschaft mbH (hierna: "Imtrat"), over de verkoop in Duitsland van een compact-disc met een zonder toestemming van de zanger vervaardigde opname van een in de Verenigde Staten gegeven concert.

4 § 96, lid 1, en § 125, lid 1, van de Duitse wet op het auteursrecht van 9 september 1965 (Urheberrechtsgesetz; hierna: "UrhG") kennen aan uitvoerende kunstenaars die de Duitse nationaliteit bezitten, voor al hun optredens de door de §§ 73 tot en met 84 van die wet gewaarborgde bescherming toe, en met name het recht om de verbreiding te verbieden van zonder hun toestemming vervaardigde opnamen van die optredens, ongeacht de plaats waar het optreden heeft plaatsgevonden. Daarentegen blijkt uit § 125, leden 2 tot en met 6, UrhG betreffende buitenlandse kunstenaars, zoals uitgelegd door het Bundesgerichtshof en het Bundesverfassungsgericht, dat deze kunstenaars zich niet op § 96, lid 1, UrhG kunnen beroepen wanneer het optreden buiten Duitsland heeft plaatsgevonden.

5 Toen Phil Collins bij het Landgericht München I in kort geding een verbod op de verkoop van de betrokken compact-disc vorderde, stelde het Landgericht zich op het standpunt, dat § 125 UrhG op het geding van toepassing was, doch niet het Verdrag van Rome van 26 oktober 1961 inzake de bescherming van uitvoerende kunstenaars, producenten van fonogrammen en omroeporganisaties (Recueil des Traités, deel 496, nr. 7247), waarbij de Verenigde Staten, waar het optreden had plaatsgevonden, niet aangesloten is. Verder wierp het Landgericht de vraag op, of de nationale bepalingen

verenigbaar zijn met het non-discriminatiebeginsel van artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag.

6 Onder die omstandigheden heeft het Landgericht München I de behandeling van de zaak geschorst en het Hof de volgende prejudiciële vragen voorgelegd:

"1) Valt het auteursrecht onder het discriminatieverbod van artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag?

2) Zo ja, heeft dat als (rechtstreeks werkend) gevolg, dat een Lid-Staat die aan kunstenaars met zijn nationaliteit bescherming biedt voor al hun optredens, ongeacht de plaats waar die plaatsvinden, die bescherming ook moet bieden aan onderdanen van andere Lid-Staten, of is het verenigbaar met artikel 7, eerste alinea, om voor hen die bescherming afhankelijk te stellen van aanvullende voorwaarden (te weten § 125, leden 2 tot en met 6, van het Duitse Urheberrechtsgesetz van 9 september 1965)?"

7 In zaak C-326/92 zijn de vragen gesteld door het Bundesgerichtshof in het kader van een geding tussen EMI Electrola GmbH (hierna: "EMI Electrola") en Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH (hierna: "Patricia") en haar bestuurder Kraul, betreffende de verkoop in Duitsland van fonogrammen met opnamen van optredens van de Britse zanger Cliff Richard in Groot-Brittannië in de jaren 1958 en 1959.

8 EMI Electrola is in Duitsland houdster van de uitsluitende exploitatierechten van de opnamen van die optredens. Zij stelt, dat Patricia inbreuk op haar uitsluitende rechten heeft gepleegd door zonder haar toestemming fonogrammen met die opnamen te verkopen.

9 Het Bundesgerichtshof, dat in "Revision" van de zaak kennisneemt, was van oordeel dat § 125, leden 2 tot en met 6, UrhG van toepassing is, doch in het bijzonder niet de Berner Conventie van 9 september 1886 voor de bescherming van werken van letterkunde en kunst, laatstelijk herzien bij de Akte van Parijs van 24 juli 1971 (OMPI, band nr. 287), die het auteursrecht stricto sensu en niet de naburige rechten van de kunstenaar betreft, en evenmin het Verdrag van Rome, dat niet met terugwerkende kracht kan worden toegepast op optredens die in 1958 en 1959 hebben plaatsgevonden.

10 In zijn verwijzingsbeschikking overweegt het Bundesgerichtshof, dat bekend was met de door het Landgericht München aan het Hof gestelde vragen, dat waar een gemeenschapsregeling en, enkele deelgebieden uitgezonderd, een harmonisatie van de nationale regelingen ontbreken, het auteursrecht en de naburige rechten volgens haar niet binnen de werkingssfeer van het gemeenschapsrecht, in het bijzonder van artikel 7 EEG-Verdrag, vallen.

11 Onder deze omstandigheden heeft het Bundesgerichtshof de behandeling van de zaak geschorst en het Hof de volgende prejudiciële vragen voorgelegd:

"1) Valt het nationale auteursrecht van een Lid-Staat onder het discriminatieverbod van artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag?

2) Zo ja, is de in een Lid-Staat geldende regeling ter bescherming van artistieke optredens (§ 125, leden 2 tot en met 6, UrhG) verenigbaar met artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag, wanneer zij aan onderdanen van

een andere Lid-Staat niet dezelfde bescherming biedt als aan binnenlandse kunstenaars?"

12 Voor een nadere uiteenzetting van de feiten van de hoofdgedingen, het procesverloop en de bij het Hof ingediende schriftelijke opmerkingen wordt verwezen naar het rapport ter terechtzitting. Deze elementen van het dossier worden hierna slechts weergegeven voor zover dat noodzakelijk is voor de redenering van het Hof.

Het voorwerp van de prejudiciële verwijzingen

13 Het Hof kan zich in het kader van artikel 177 EEG-Verdrag niet uitspreken over de uitlegging van nationale wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen, noch de verenigbaarheid hiervan met het gemeenschapsrecht beoordelen. Bijgevolg kan het Hof noch het UrhG uitleggen, noch de verenigbaarheid daarvan met het gemeenschapsrecht beoordelen. Het kan de nationale rechter enkel de uitleggingsgegevens met betrekking tot het gemeenschapsrecht verschaffen, die hem in staat stellen de voor hem opgeworpen rechtsvraag op te lossen (arrest van 9 oktober 1984, gevoegde zaken 91/83 en 127/83, Heineken Brouwerijen, Jurispr. 1984, blz. 3435, r.o. 10).

14 De verwijzingsbeschikkingen vermelden de nationale wettelijke bepalingen inzake het auteursrecht, alsmede die van § 125 UrhG, inzake de rechten van uitvoerende kunstenaars, de zogenoemde "naburige rechten". Het is niet de taak van het Hof om te bepalen, of het in de hoofdgedingen om de ene dan wel om de andere van deze beide categorieën van rechten gaat. Zoals de Commissie heeft voorgesteld, moet ervan worden uitgegaan, dat de vragen betrekking hebben op de bepalingen die voor beide categorieën gelden.

15 Deze vragen verwijzen naar artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag, waarin het algemene verbod van discriminatie op grond van nationaliteit is geformuleerd. Zoals in dit artikel uitdrukkelijk bepaald, geldt dat discriminatieverbod enkel binnen de werkingssfeer van het Verdrag.

16 Onder deze omstandigheden moeten de prejudiciële vragen worden begrepen als in hoofdzaak ertoe strekkende te vernemen:

- of het auteursrecht en de naburige rechten binnen de werkingssfeer van het EEG-Verdrag in de zin van artikel 7, eerste alinea, vallen, en of het algemene discriminatieverbod van dat artikel derhalve ook voor die rechten geldt;

- zo ja, of artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag zich ertegen verzet, dat een wettelijke regeling van een Lid-Staat auteurs en uitvoerende kunstenaars uit een andere Lid-Staat en hun rechtverkrijgenden uitsluit van het door die wettelijke regeling aan de eigen onderdanen toegekende recht te verbieden dat een zonder hun toestemming vervaardigd fonogram op het nationale grondgebied in de handel wordt gebracht, wanneer het optreden in het buitenland heeft plaatsgevonden;

- of auteurs en uitvoerende kunstenaars uit een andere Lid-Staat en hun rechtverkrijgenden zich voor de nationale rechter rechtstreeks op artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag kunnen beroepen om de aan de nationale

auteurs en uitvoerende kunstenaars voorbehouden bescherming te verkrijgen.

De toepasselijkheid van het Verdrag op het auteursrecht en de naburige rechten

17 De Commissie, de Duitse en de Britse regering, Phil Collins en EMI Electrola betogen, dat het auteursrecht en de naburige rechten binnen de werkingssfeer van het Verdrag vallen, daar het in het bijzonder economische rechten zijn, die bepalend zijn voor de voorwaarden voor het exploiteren onder bezwarende titel van het werk en de optredens van kunstenaars. Dat blijkt overigens uit de arresten van het Hof, waarin de artikelen 30, 36, 59, 85 en 86 van het Verdrag op die rechten zijn toegepast, alsook uit de intensieve wetgevende activiteit binnen de Gemeenschap met betrekking tot die rechten. In de zeldzame gevallen waarin geen specifieke bepaling van het Verdrag van toepassing is, moet in ieder geval het algemene discriminatieverbod van artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag tot gelding komen.

18 Imtrat voert hier tegen aan, dat de voorwaarden waaronder auteursrecht en naburige rechten ontstaan en die niet de uitoefening, maar het bestaan van die rechten betreffen, overeenkomstig artikel 222 van het Verdrag en de vaste rechtspraak van het Hof niet binnen de werkingssfeer van het Verdrag vallen. Onder verwijzing naar de overwegingen van het Bundesgerichtshof betogen Patricia en Kraul in het bijzonder, dat bij gebreke van een gemeenschapsregeling of van harmonisatie het auteursrecht en de naburige rechten ten tijde van de feiten van het hoofdgeding niet door het gemeenschapsrecht werden geregeld.

19 Bij de huidige stand van het gemeenschapsrecht en bij gebreke van gemeenschapsbepalingen tot harmonisatie van de nationale wetgevingen, staat het aan de Lid-Staten om, met eerbiediging van de toepasselijke volkenrechtelijke overeenkomsten, de voorwaarden en modaliteiten van de bescherming van de letterkundige en artistieke eigendom te bepalen (zie, in die zin, arrest van 24 januari 1989, zaak 341/87, EMI Electrola, Jurispr. 1989, blz. 79, r.o. 11).

20 Het specifieke voorwerp van deze rechten, zoals geregeld in de nationale wetgevingen, is het waarborgen van de bescherming van de morele en economische rechten van de rechthebbenden. Door de bescherming van de morele rechten kunnen auteurs en kunstenaars zich met name verzetten tegen elke misvorming, verminking of andere aantasting van het werk, die schade zou kunnen toebrengen aan hun eer of goede naam. Het auteursrecht en de naburige rechten zijn tevens economisch van aard, doordat zij de bevoegdheid verlenen om het in het verkeer brengen van het beschermde werk commercieel te exploiteren, in het bijzonder in de vorm van tegen betaling van royalty's verleende licenties (zie, in die zin, arrest van 20 januari 1981, gevoegde zaken 55/80 en 57/80, Musik-Vertrieb membran, Jurispr. 1981, blz. 147, r.o. 12).

21 Zoals het Hof in laatstgenoemd arrest overwoog (r.o. 13), vormt de commerciële exploitatie van het auteursrecht niet alleen een bron van inkomsten voor de rechthebbende, maar zij houdt tevens een vorm van toezicht in op de verhandeling door de rechthebbende,

de namens hem optredende maatschappijen voor het beheer van auteursrechten en de licentiehouders. In dit opzicht levert de commerciële exploitatie van het auteursrecht dezelfde problemen op als die van een ander recht van industriële of commerciële eigendom.

22 Evenals andere rechten van industriële en commerciële eigendom kunnen de aan de eigendom van werken van letterkunde en kunst ontleende uitsluitende rechten het verkeer van goederen en diensten en de concurrentieverhoudingen binnen de Gemeenschap beïnvloeden. Daarom zijn die rechten, gelijk het Hof in vaste rechtspraak heeft verklaard, hoewel zij door het nationale recht worden beheerst, aan de vereisten van het Verdrag onderworpen en vallen zij bijgevolg binnen de werkingssfeer hiervan.

23 Zo zijn die rechten bij voorbeeld onderworpen aan de artikelen 30 en 36 van het Verdrag, inzake het vrije verkeer van goederen. Volgens de rechtspraak van het Hof zijn muziekwerken belichaamd in fonogrammen, die goederen zijn waarvan het handelsverkeer in de Gemeenschap door voornoemde bepalingen wordt beheerst (zie, in die zin, arrest Musik-Vertrieb membran, reeds aangehaald, r.o. 8).

24 Zo zijn ook de werkzaamheden van vennootschappen belast met het beheer van auteursrechten onderworpen aan de artikelen 59 en 66 van het Verdrag, inzake het vrij verrichten van diensten. Zoals het Hof opmerkte in zijn arrest van 2 maart 1983 (zaak 7/82, GVL, Jurispr. 1983, blz. 483, r.o. 38), mogen die werkzaamheden niet zo zijn geregeld, dat zij leiden tot een belemmering van het vrij verrichten van diensten en met name van het exploiteren van de rechten van uitvoerende kunstenaars, waardoor de gemeenschappelijke markt zou worden opgedeeld.

25 Ten slotte vallen de aan de eigendom van werken van letterkunde en kunst ontleende uitsluitende rechten onder de verdragsbepalingen inzake de mededinging (zie arrest van 8 juni 1971, zaak 78/70, Deutsche Grammophon, Jurispr. 1971, blz. 487).

26 Na de feiten die tot de hoofdingen hebben geleid, heeft de Raad overigens, juist ter voorkoming van mogelijke handelsbelemmeringen en mededingingsdistorsies, op de grondslag van de artikelen 57, lid 2, 66 en 100 A van het Verdrag, richtlijn 92/100/EEG van 19 november 1992 vastgesteld, betreffende het verhuurrecht, het uitleenrecht en bepaalde naburige rechten op het gebied van intellectuele eigendom (PB 1992, L 346, blz. 61).

27 Uit het voorgaande vloeit voort, dat het auteursrecht en de naburige rechten, die met name wegens hun gevolgen voor het intracommunautaire handelsverkeer van goederen en diensten binnen de werkingssfeer van het Verdrag vallen, aan het algemene non-discriminatiebeginsel van artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag zijn onderworpen, zonder dat het nodig is een verband te leggen met de specifieke bepalingen van de artikelen 30, 36, 59 en 66 van het Verdrag.

28 Mitsdien moet op de gestelde vraag worden geantwoord, dat het auteursrecht en de naburige rechten binnen de werkingssfeer van het Verdrag in de zin van artikel 7, eerste alinea, vallen, en dat het in dit artikel

geformuleerde algemene non-discriminatiebeginsel derhalve ook op die rechten van toepassing is.

Discriminatie in de zin van artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag

29 Imtrat en Patricia betogen, dat het onderscheid dat in de door de nationale rechterlijke instanties bedoelde zaken wordt gemaakt tussen eigen onderdanen en onderdanen van andere Lid-Statens, objectief wordt gerechtvaardigd door de verschillen tussen de nationale wetgevingen en het feit dat nog niet alle Lid-Statens partij zijn bij het Verdrag van Rome. Onder die omstandigheden zou het onderscheid niet in strijd zijn met artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag.

30 Vaststaat, dat artikel 7 geen betrekking heeft op verschillen in behandeling en distorsies welke voor de aan de rechtsmacht der Gemeenschap onderworpen personen en ondernemingen kunnen voortvloeien uit verschillen tussen de wettelijke regelingen der onderscheiden Lid-Statens, wanneer die regelingen op grond van objectieve criteria en ongeacht de nationaliteit der betrokkenen gelden voor al degenen op wie haar voorschriften van toepassing zijn (arrest van 13 februari 1969, zaak 14/68, Wilhelm e.a., Jurispr. 1969, blz. 1, r.o. 13).

31 Anders dan Imtrat en Patricia betogen, kunnen derhalve noch de verschillen tussen de nationale wetgevingen inzake de bescherming van het auteursrecht en de naburige rechten, noch de omstandigheid dat nog niet alle Lid-Statens partij zijn bij het Verdrag van Rome, een inbreuk op het algemene non-discriminatiebeginsel van artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag rechtvaardigen.

32 Door "elke discriminatie op grond van nationaliteit" te verbieden, verlangt artikel 7 van het Verdrag intendeel, dat personen die zich in een onder het gemeenschapsrecht vallende situatie bevinden, en eigen onderdanen van de Lid-Statens volstrekt gelijk worden behandeld (arrest van 2 februari 1989, zaak 186/87, Cowan, Jurispr. 1989, blz. 195, r.o. 10). Voor zover dit beginsel van toepassing is, verzet het zich er derhalve tegen, dat een Lid-Staat de toekenning van een uitsluitend recht afhankelijk stelt van de voorwaarde, dat de belanghebbende de nationaliteit van die staat bezit.

33 Mitsdien moet op de gestelde vraag worden geantwoord, dat artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag aldus moet worden uitgelegd, dat het zich ertegen verzet, dat een wettelijke regeling van een Lid-Staat auteurs en uitvoerende kunstenaars uit een andere Lid-Staat en hun rechtverkrijgenden uitsluit van het door die wettelijke regeling aan de eigen onderdanen toegekende recht de verhandeling op het nationale grondgebied te verbieden van een zonder hun toestemming vervaardigd fonogram, wanneer het optreden in het buitenland heeft plaatsgevonden.

De werking van artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag

34 Volgens vaste rechtspraak van het Hof vloeit het in artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag neergelegde recht op gelijke behandeling rechtstreeks voort uit het gemeenschapsrecht (arrest Cowan, reeds aangehaald, r.o. 11). Derhalve kan voor de nationale rechter een be-

roep op dit recht worden gedaan teneinde discriminerende nationale bepalingen die de aan eigen onderdanen toegekende bescherming onthouden aan onderdanen van andere Lid-Staten, buiten toepassing te doen verklaren.

35 Mitsdien moet op de gestelde vraag worden geantwoord, dat artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag aldus moet worden uitgelegd, dat auteurs of uitvoerende kunstenaars uit een andere Lid-Staat, of hun rechtverkrijgenden, zich voor de nationale rechter rechtstreeks op het in die bepaling neergelegde non-discriminatiebeginsel kunnen beroepen om de aan de nationale auteurs en uitvoerende kunstenaars voorbehouden bescherming te verkrijgen.

Beslissing inzake de kosten

Kosten

36 De kosten door de regering van de Bondsrepubliek Duitsland, de regering van het Verenigd Koninkrijk en de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen. Ten aanzien van de partijen in de hoofdgedingen is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen.

Dictum

HET HOF VAN JUSTITIE,

uitspraak doende op de door het Landgericht München I bij beschikking van 4 maart 1992 en door het Bundesgerichtshof bij beschikking van 30 april 1992 gestelde vragen, verklaart voor recht:

- 1) Het auteursrecht en de naburige rechten vallen binnen de werkingssfeer van het Verdrag in de zin van artikel 7, eerste alinea; het in dit artikel geformuleerde algemene non-discriminatiebeginsel is derhalve ook op die rechten van toepassing.
- 2) Artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag moet aldus worden uitgelegd, dat het zich ertegen verzet, dat een wettelijke regeling van een Lid-Staat auteurs en uitvoerende kunstenaars uit een andere Lid-Staat en hun rechtverkrijgenden uitsluit van het door die wettelijke regeling aan de eigen onderdanen toegekende recht, de verhandeling op het nationale grondgebied te verbieden van een zonder hun toestemming vervaardigd fonogram, wanneer het optreden in het buitenland heeft plaatsgevonden.
- 3) Artikel 7, eerste alinea, van het Verdrag moet aldus worden uitgelegd, dat auteurs of uitvoerende kunstenaars uit een andere Lid-Staat, of hun rechtverkrijgenden, zich voor de nationale rechter rechtstreeks op het in die bepaling neergelegde non-discriminatiebeginsel kunnen beroepen om de aan nationale auteurs en uitvoerende kunstenaars voorbehouden bescherming te verkrijgen.

CONCLUSIE VAN ADVOCaat-GENERAAL

F. G. JACOBS

van 30 juni 1993

Mijnheer de President,

mijne heren Rechters,

1. Twee Duitse rechterlijke instanties hebben het Hof verzocht om een prejudiciële beslissing over de vragen, of het auteursrecht en de naburige rechten onder het EEG-Verdrag vallen en of een Lid-Staat die aan haar onderdanen de mogelijkheid biedt zich te verzetten tegen zonder hun toestemming vervaardigde verveelvoudigingen van hun optredens, deze bescherming ook moet bieden aan onderdanen van andere Lid-Staten, overeenkomstig het in artikel 7 EEG-Verdrag opgenomen verbod van discriminatie op grond van nationaliteit.

Zaak C-92/92

2. Verzoeker in zaak C-92/92 is Phil Collins, zanger en componist van Britse nationaliteit. Verweerster — Imtrat Handelsgesellschaft mbH (hierna: „Imtrat”) — produceert fonogrammen. In 1983 gaf Collins in de Verenigde Staten een concert, waarvan zonder zijn toestemming een opname werd gemaakt. Van deze opname zijn verveelvoudigingen in de vorm van een cd met de titel „Live and Alive” in de Bondsrepubliek Duitsland door Imtrat op de markt gebracht. Collins maakte bij het Landgericht München I een kort geding aanhangig, waarin hij vroeg om een verbod van de verkoop van deze cd en het onder sekwestre stellen van de nog niet verkochte cd's.

3. Het lijkt erop, dat wanneer Collins de Duitse nationaliteit had gehad, zijn verzoek zonder meer zou zijn toegewezen. § 75 van het Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (wet inzake het auteursrecht en aanverwante rechten, BGBl 19651, biz. 1273; hierna: „Urheberrechtsgesetz”) bepaalt, dat het optreden van de uitvoerend kunstenaar uitsluitend met diens toestemming kan worden vastgelegd. § 125, lid 1, Urheberrechtsgesetz bepaalt, dat Duitse onderdanen de bescherming genieten van § 75, onder meer voor al hun optredens, ongeacht de plaats er van. Buitenlanders genieten in het kader van deze wet evenwel een minder uitgebreide bescherming. Volgens § 125, lid 2, geldt deze bescherming voor alle optredens in Duitsland, en § 125, lid 5, stipuleert, dat zij de uit internationale verdragen voortvloeiende bescherming genieten. Het Landgericht Müncheni verwijst naar het Verdrag van Rome van 26 oktober 1961 inzake de bescherming van uitvoerende kunstenaars, producenten van fonogrammen en omroeporganisaties, maar leidt daaruit af, dat Duitsland enkel gehouden is buitenlandse uitvoerende kunstenaars dezelfde bescherming als eigen onderdanen te geven voor zover de prestaties op het grondgebied van een Verdragsluitende Staat zijn verricht. Aangezien de Verenigde Staten geen partij zijn bij het Verdrag van Rome, is § 125, lid 5, Urheberrechtsgesetz in deze zaak voor Collins van geen enkel nut. Collins beweert echter op grond van artikel 7 EEG-Verdrag recht te hebben op dezelfde behandeling als nationale onderdanen. Het Landgericht München I heeft derhalve besloten om het Hof de volgende vragen voor te leggen:

„1) Valt het auteursrecht onder het discriminatieverbod van artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag?

2) Zo ja, heeft dat als (rechtstreeks werkend) gevolg, dat een Lid-Staat die aan kunstenaars met zijn nationaliteit bescherming biedt voor al hun optredens, ongeacht de plaats waar die plaatsvinden, die bescherming ook moet bieden aan onderdanen van andere Lid-Staten, of is het verenigbaar met artikel 7, eerste alinea, om voor hen die bescherming afhankelijk te stellen van aanvullende voorwaarden (te weten § 125, leden 2 tot en met 6, van het Duitse Urheberrechtsgesetz van 9 september 1965)?"

Zaak C-326/92

4. Verzoekster en verweerster in „Revision" in zaak C-326/92 —EMI Electrola GmbH) — produceert en verhandelt fonogrammen. Zij bezit in de Bondsrepubliek Duitsland de uitsluitende exploitatierechten voor bepaalde optredens van de Britse zanger Cliff Richard. Verweersters en verzoeksters in „Revision" zijn Patricia Im-und Export Verwaltungsgesellschaft mbH (hierna: „Patricia"), een maatschappij die fonogrammen verkoopt, en L. E. Kraul, haar beheerder. EMI Electrola heeft de rechter verzocht om Patricia en Kraul (alsmede andere personen) te verbieden inbreuk te maken op de uitsluitende rechten op de opnamen van bepaalde concerten van Cliff Richard. Deze opnamen zijn voor het eerst in het Verenigd Koninkrijk in 1958 en 1959 openbaar gemaakt, klaarblijkelijk door een Britse producent van fonogrammen aan wie Cliff Richard de desbetreffende rechten had overgedragen. Deze maatschappij heeft die rechten vervolgens aan EMI Electrola overgedragen.

5. Het Landgericht heeft het verzoek van EMI Electrola toegewezen en dit vonnis is in hoger beroep bevestigd. Patricia en Kraul hebben beroep in „Revision" ingesteld bij het Bundesgerichtshof, dat verklaarde dat het verzoek van EMI Electrola naar Duits recht enkel geïnd zou zijn, indien de Britse onderdaan Cliff Richard de Duitse nationaliteit had. Uit de verwijzingsbeschikking wordt niet helemaal duidelijk, hoe en waarom het Bundesgerichtshof tot de slotsom is gekomen, dat het Duitse recht in een dergelijk verschil in behandeling voorziet. De reden lijkt te zijn, dat de betrokken optredens vóór 21 oktober 1966 —het tijdstip waarop het Verdrag van Rome in Duitsland van kracht werd — hebben plaatsgevonden en dat Duitsland overeenkomstig het Verdrag van Rome enkel is gehouden tot „nationale behandeling" van buitenlandse kunstenaars ten aanzien van optredens van na dat tijdstip. 2

6. Het staat hoe dan ook vast, dat er in het Duitse recht sprake is van een verschil in behandeling op grond van de nationaliteit van de uitvoerend kunstenaar. Het Bundesgerichtshof heeft het Hof derhalve de volgende vragen voorgelegd: „1) Valt het nationale auteursrecht van een Lid-Staat onder het discriminatieverbod van artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag? 2) Zo ja, is de in een Lid-Staat geldende regeling ter bescherming van artistieke optredens (§ 125, leden 2 tot en met 6, UrhG) verenigbaar met artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag, wanneer zij aan onderdanen van een andere Lid-Staat niet dezelfde bescherming biedt als aan nationale kunstenaars?" De door de twee zaken opgeworpen vragen

7. De twee zaken werpen in hoofdzaak dezelfde vragen op: a) is het verenigbaar met het gemeenschapsrecht en in het bijzonder met artikel 7 EEG-Verdrag, dat een Lid-Staat een grotere mate van bescherming toekent aan optredens van eigen onderdanen dan aan die van onderdanen van andere Lid-Staten, en b) indien een dergelijke verschil in behandeling niet verenigbaar is met het gemeenschapsrecht, hebben de relevante communautaire bepalingen in dat geval dan rechtstreekse werking in die zin, dat een kunstenaar met de nationaliteit van een andere Lid-Staat in een procedure tegen een persoon die zonder zijn toestemming vervaardigde opnamen van zijn optredens in de handel brengt, dezelfde rechten kan opeisen als een onderdaan van de betrokken Lid-Staat?

8. Terloops zij erop gewezen, dat hoewel de beide nationale rechterlijke instanties verwijzen naar het auteursrecht, de beide zaken geen betrekking hebben op het auteursrecht stricto sensu, maar op bepaalde naburige rechten die bekend zijn onder de naam van „rechten van uitvoerende kunstenaars".

Het verbod van discriminatie op grond van nationaliteit 9. Het verbod van discriminatie op grond van nationaliteit is het belangrijkste beginsel van het gemeenschapsrecht. Het is het leitmotiv van het EEG-Verdrag. Het is hierin in algemene bewoordingen opgenomen in artikel 7, eerste alinea, dat bepaalt als volgt: „Binnen de werkingssfeer van dit Verdrag en onverminderd de bijzondere bepalingen, daarin gesteld, is elke discriminatie op grond van nationaliteit verboden." Dit algemene discriminatieverbod wordt in andere, meer specifieke bepalingen van het Verdrag gepreciseerd. Zo staat bij voorbeeld artikel 36 bepaalde beperkingen van het vrije verkeer van goederen toe, mits deze geen middel tot willekeurige discriminatie noch een verkapt beperking van de handel vormen. Artikel 48, lid 2, schrijft de afschaffing voor „van elke discriminatie op grond van de nationaliteit tussen de werknemers der Lid-Staten, wat betreft de werkgelegenheid, de beloning en de overige arbeidsvoorwaarden". Volgens artikel 52, tweede alinea, kunnen de onderdanen van een Lid-Staat werkzaamheden anders dan in loondienst in een andere Lid-Staat uitoefenen „overeenkomstig de bepalingen welke (...) voor de eigen onderdanen zijn vastgesteld". Overeenkomstig artikel 60, derde alinea, kan degene die diensten verricht, zijn werkzaamheden in het land waar de dienst wordt verricht, „onder dezelfde voorwaarden [uitoefenen] als die welke dat land aan zijn eigen onderdanen oplegt".

10. Het is niet moeilijk in te zien, waarom de auteurs van het Verdrag zoveel belang aan het discriminatieverbod hebben gehecht. De voornaamste doelstelling van het Verdrag is het verwezenlijken van een geïntegreerde economie, waarin de productiefactoren evenals de vruchten van de productie vrij en zonder belemmeringen kunnen circuleren, waardoor een doeltreffender spreiding van middelen en een betere arbeidsdeling mogelijk wordt. De grootste hindernis bij het verwezenlijken van deze doelstelling was het bestaan van discriminerende regelingen en praktijken, waarmee de

nationale regeringen traditioneel hun eigen producenten en werknemers tegenover de buitenlandse concurrentie beschermen. Ofschoon de afschaffing van discriminerende regelingen en praktijken op zich onvoldoende is om het door het Verdrag beoogde, hoge peil van economische integratie te bereiken, is het onmiskenbaar een eerste, noodzakelijke voorwaarde.

11. Het verbod van discriminatie op grond van nationaliteit heeft eveneens een grote symbolische betekenis, daar het duidelijk maakt, dat de Gemeenschap niet enkel een handelsovereenkomst tussen de regeringen van de Lid-Statcn is, maar een gemeenschappelijke onderneming waaraan alle burgers van Europa individueel deel kunnen hebben. De onderdanen van elke Lid-Staat hebben het recht om onder dezelfde voorwaarden als de nationale bevolking te leven, te werken en zaken te doen in andere Lid-Statcn. Zij dienen niet slechts als buitenlanders te worden gedoogd, maar door de autoriteiten van het gastland te worden ontvangen als onderdanen van de Gemeenschap die „binnen de werkingssfeer van het Verdrag" recht hebben op dezelfde privileges en voordelen als de onderdanen van het gastland. Dit is het aspect van het gemeenschapsrecht dat het individu het meest direct aangaat en dat het meest leidt tot het besef van een gemeenschappelijke identiteit en een gedeelde toekomst, zonder welke het door de considerans geproclameerde „steeds hechter verbond tussen de Europese volkeren" een holle frase zou zijn.

12. Er is veel geschreven over de relatie tussen artikel 7 en de andere, meer specifieke verdragsbepalingen betreffende het verbod van discriminatie op grond van nationaliteit (bij voorbeeld de artikelen 48, lid 2, 52, tweede alinea, en 60, derde alinea). Ook bestaat er een omvangrijke rechtspraak over deze relatie. De algemeen aanvaarde opvatting lijkt te zijn, dat enkel een beroep op artikel 7 moet worden gedaan wanneer andere, specifieke discriminatieverboden niet van toepassing zijn.³ Een van de belangrijkste functies van artikel 7 is derhalve het opvullen van de leemten die de specifieke bepalingen van het Verdrag hebben open gelaten.⁴

13. Er wordt welcens gezegd, dat wanneer regelingen verenigbaar zijn met de specifieke verdragsbepalingen ter zake van het verbod van discriminatie, zij dit eveneens zijn met artikel 7.⁵ Het zou juist zijn om te zeggen, dat een nationale bepaling niet in strijd kan zijn met artikel 7, indien zij een onderscheid maakt dat uitdrukkelijk is toegestaan door een van de meer specifieke artikelen van het Verdrag. Aldus is de door artikel 48, lid 4, van het Verdrag toegestane praktijk om onder bepaalde omstandigheden onderdanen van andere Lid-Statcn van overheidsbetrekkingen uit te sluiten, niet in strijd met artikel 7, ondanks haar duidelijk discriminerend karakter. Het is daarentegen onjuist om aan te nemen, dat een voor onderdanen van andere Lid-Statcn discriminerende bepaling niet in strijd met artikel 7 kan zijn, enkel en alleen omdat zij niet onder de specifieke bepalingen van de artikelen 48, 52, 59 en 60 van het Verdrag valt. Anders zou artikel 7 niet langer zijn functie van leemtenvuller kunnen vervullen.

14. In de omstandigheden van de onderhavige gevallen acht ik het niet noodzakelijk de relatie tussen het algemene verbod van artikel 7 en de elders opgenomen specifieke bepalingen uit te diepen. Het lijkt geen twijfel, dat artikel 7, op zichzelf of in samenhang met andere verdragsbepalingen, met zich brengt dat onderdanen van een Lid-Staat gerechtigd zijn tot het uitoefenen van elke wettige vorm van economische activiteit in een andere Lid-Staat onder dezelfde voorwaarden als de eigen onderdanen van die staat.

15. Deze eenvoudige opmerking is waarschijnlijk op zich reeds voldoende voor de beantwoording van de door de onderhavige zaken opgeworpen fundamentele vragen. Voor zover intellectuele-eigendomsrechten de rechthebbende in staat stellen om van de door het Verdrag — in het bijzonder de artikelen 30, 52 en 59 — gewaarborgde vrijheden gebruik te maken, moet een Lid-Staat aan onderdanen van een andere Lid-Staat dezelfde mate van bescherming verlenen als aan zijn eigen onderdanen. Indien bij voorbeeld een Lid-Staat octrooien enkel aan zijn eigen onderdanen toekent en weigert octrooien aan onderdanen van andere Lid-Statcn toe te kennen, kan men niet in alle ernst betogen dat een dergelijke handelwijze met het Verdrag verenigbaar is.

16. Een dergelijke discriminatie is in 1961 specifiek omschreven door de Raad in het Algemeen programma voor de opheffing van de beperkingen van het vrij verichten van diensten⁶ en in het Algemeen programma voor de opheffing van de beperkingen van de vrijheid van vestiging.⁷ Beide programma's eisen de opheffing van „bepalingen en handelwijzen die alleen voor vreemdelingen de bevoegdheid om de rechten uit te oefenen die gewoonlijk aan het verrichten van een werkzaamheid anders dan in loondienst zijn verbonden, uitsluiten, beperken of aan bepaalde voorwaarden onderwerpen en in het bijzonder de bevoegdheid om (...) intellectuele eigendom en de daaraan verbonden rechten te verwerven, te gebruiken of te vervreemden".⁸ Opgemerkt zij, dat de algemene programma's „nuttige aanwijzingen (...) verschaffen voor de uitvoering van de desbetreffende verdragsbepalingen".⁹

17. Er zijn vele wijzen, waarop de rechthebbende in het kader van de door het Verdrag gewaarborgde economische vrijheden gebruik kan maken van zijn intellectuele-eigendomsrechten. Zo kan een kunstenaar fonogrammen van zijn optreden in zijn eigen land laten produceren en naar een andere Lid-Staat uitvoeren, in welk geval zijn situatie door artikel 30 wordt bestreken. Hij kan eveneens in die andere Lid-Staat een maatschappij of een dochteronderneming oprichten en daar fonogrammen laten produceren, teneinde deze in dat land te verkopen, in welk geval hij overeenkomstig artikel 52 van zijn recht van vestiging gebruik maakt. Ook kan hij — en dit is ongetwijfeld de meest gebruikelijke methode voor de exploitatie van auteursrechten, die ook de in de onderhavige zaken is gebruikt — aan een ander een licentie verlenen voor de productie en verkoop van fonogrammen van zijn optreden in een andere Lid-Staat; in dat geval zal hij zeker voor elk verkocht exemplaar royalty's ontvangen en kan hij ver-

dere royalty's ontvangen door een auteursrechtenbureau (of meer nauwkeurig, een beheersmaatschappij voor de rechten van uitvoerende kunstenaars) licentie te verlenen om openbare uitzendingen van zijn opnamen toe te staan. Dergelijke licentieverleningen vormen diensten die over de nationale grenzen heen worden verricht en die als zodanig door artikel 59 van het Verdrag worden bestreken.

18. Welke wijze ook een kunstenaar kiest om zijn optredens te exploiteren teneinde zakelijk voordeel in een andere Lid-Staat te behalen, zijn situatie zal steeds door het gemeenschapsrecht worden bestreken. In zoverre zal hij zich „binnen de werkingssfeer van het Verdrag” bevinden en zich kunnen beroepen op het in artikel 7 van dat Verdrag opgenomen verbod van discriminatie op grond van nationaliteit. In feite is het Hof veel verder gegaan. Het heeft verklaard, dat een toerist die zich naar een andere Lid-Staat begeeft als ontvanger van diensten, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die Lid-Staat in aanmerking kan komen voor een stelsel van schadeloosstelling bij geweldsmisdrijf,¹⁰ dat een persoon die zich voor het volgen van beroeps- onderwijs naar een andere Lid-Staat begeeft, niet gehouden is tot betaling van een inschrijfgeld, indien de onderdanen van die Lid-Staat dit niet verschuldigd zijn;¹¹ en dat wat het gebruik van talen voor het gerecht betreft, een migrerend werknemer tegen wie een strafvervolgning is ingesteld, het recht heeft op dezelfde behandeling als de onderdanen van het gastland.¹² Het zou ongehoord zijn, wanneer degenen die van de door het Verdrag gewaarborgde vrijheden gebruik maken, recht op gelijke behandeling hebben ten aanzien van zaken die — zonder daarmee irrelevant te zijn — van secundair belang en in wezen niet economisch van aard zijn, maar op het gebied van de intellectuele eigendom, waarvan het economisch belang aanzienlijk is, niet voor een dergelijke gelijke behandeling in aanmerking zouden komen.

19. Er kan natuurlijk geen twijfel bestaan over het economisch belang van het uitsluitend recht van de uitvoerend kunstenaar tot het verlenen van toestemming voor de verveelvoudiging en verbreiding van opnamen van zijn optredens. De uitoefening van dit recht is wezenlijk voor de commerciële exploitatie van een optreden. De verkoop van zonder toestemming vervaardigde opnamen brengt voor de uitvoerend kunstenaar in tweeërlei opzicht schade met zich: in de eerste plaats ontvangt hij geen royalty's voor deze opnamen, waarvan de verkoop onvermijdelijk tot een lagere vraag naar legale opnamen leidt, terwijl ook de koopkracht van de meest verwoede verzamelaar haar grenzen heeft; in de tweede plaats is hij niet meer in staat de kwaliteit van de opnamen te controleren, hetgeen in geval van een slechte technische kwaliteit zijn reputatie schade berokkent. Dit laatste punt is nadrukkelijk, evenwel zonder succes, aangevoerd door de „Oostenrijkse dirigent van wereldfaam” die de verkoop van zonder zijn toestemming vervaardigde opnamen niet kon verhinderen (de zaak „Zauberflöte”, reeds aangehaald in voetnoot 2).

20. De rechten van de kunstenaar spelen eveneens een rol op het gebied van de consumentenbescherming: de consumenten gaan er ongetwijfeld van uit, dat de opnamen van bekende, nog levende kunstenaars niet zonder hun toestemming worden verhandeld en dat deze personen hun reputatie niet in gevaar brengen door de verkoop van kwalitatief slechte opnamen toe te staan; deze beperkte kwaliteitswaarborg gaat geheel verloren, indien opnamen zonder toestemming van de kunstenaar kunnen worden verkocht. Bijgevolg kan worden vastgesteld, dat de rechten van kunstenaars wat hun werking betreft, overeenkomen met merken, waarvan het Hof het economisch belang in de zaak Hag I I 13 heeft erkend.

21. Verweersters in de beide onderhavige zaken voeren een aantal argumenten aan om aan te tonen, dat de bestreden Duitse wetgeving niet in strijd is met het verbod van discriminatie op grond van nationaliteit. Ik vat de belangrijkste argumenten in het kort samen en geef aan, waarom ik geen ervan overtuigend vind.

22. Verweersters betogen, dat de discriminatie buiten de werkingssfeer van het Verdrag valt. Imtrat komt tot deze slotsom op grond dat het betrokken concert buiten het grondgebied van een Lid-Staat plaatsvond en dat krachtens artikel 222 van het Verdrag de intellectuele-eigendomsrechten een aangelegenheid van nationaal recht zijn. Dit kan niet worden aanvaard. De plaats van het oorspronkelijke optreden doet niet ter zake; van belang is, dat Phil Collins en zijn licentienemers op duidelijk discriminerende wijze van bescherming verstoken blijven bij hun voornemen het optreden in een andere Lid-Staat te exploiteren respectievelijk anderen eraan te hinderen zulks te doen. Het op artikel 222 van het Verdrag gebaseerde argument houdt evenmin stand. Dit artikel, dat bepaalt dat het Verdrag de regeling van het eigendomsrecht in de Lid-Staten onverlet laat, staat de Lid-Staten duidelijk niet toe intellectuele-eigendomsrechten op een discriminerende grondslag toe te kennen. Men zou even goed kunnen betogen, dat een Lid-Staat onderdanen van een andere Lid-Staat kan verbieden om grond voor zakelijke doeleinden te kopen.

23. Patricia en Kraul betogen, dat bij gebreke van een gemeenschapsregeling ter harmonisatie van de wetgevingen van de Lid-Staten op het gebied van het auteursrecht en de naburige rechten, deze gebieden zich volledig onttrekken aan de werkingssfeer van het Verdrag. Dit argument is uiteraard gedoemd te falen. De toepassing van het non-discriminatiebeginsel hangt niet af van harmonisatie van nationale rechten; in tegendeel, juist op de terreinen waarop de harmonisatie niet is verwezenlijkt, is het beginsel van nationale behandeling van bijzonder belang.

24. Het is juist, dat het Hof meer dan eens heeft verklaard dat bij gebreke van harmonisatie het de taak van het nationale recht is om de voorwaarden voor de toekenning van intellectuele-eigendomsrechten te bepalen: zie het arrest Thetford.¹⁵ Dit betekent evenwel niet, dat het de Lid-Staten vrijstaat om discriminerende voorwaarden voor de toekenning van deze rechten vast te stellen. Dit vloeit duidelijk voort uit het arrest Thetford

zelf (r. o. 17), waarin het Hof belang hecht aan de non-discriminatoire aard van een bepaling van de Engelse v/ettelijke regeling betreffende de toekenning van octrooien, door te verklaren dat „er geen discriminatie op grond van de nationaliteit van de octrooiaanvrager" is; het Hof maakt duidelijk, dat een op de grondslag van een discriminerende bepaling verleend octrooi niet kan worden ingeroepen ter rechtvaardiging van beperkingen van het handelsverkeer tussen de Lid- Staten krachtens artikel 36 van het Verdrag. Bovendien heeft ook de Raad in de bovengenoemde algemene programma's (zie punt 16) erkend, dat de verlening en het gebruik van intellectuele-eigendomsrechten binnen de werkingssfeer van het Verdrag vallen en derhalve aan het discriminatieverbod onderworpen zijn.

25. In dit verband is ook een ander arrest van het Hof van belang, te weten het arrest GVL 16, waarin het Hof verklaarde, dat een vennootschap belast met het beheer van auteursrechten in strijd met artikel 86 van het Verdrag haar machtspositie misbruikte door te weigeren de rechten van niet in Duitsland woonachtige kunstenaars te beheren. De in die zaak omstreden beschikking¹⁷ was gedeeltelijk gebaseerd op artikel 7 van het Verdrag. Zoals de Commissie benadrukte, zou het nogal merkwaardig zijn wanneer het ondernemingen verboden was op het gebied van intellectuele eigendom een onderscheid op grond van nationaliteit te maken, maar dat de Lid-Statens een discriminerende wetgeving in stand zouden kunnen houden. Het Verenigd Koninkrijk haalt eveneens het arrest GVL aan en betoogt, volgens mij terecht, dat het beheer en de uitoefening van rechten van uitvoerende kunstenaars binnen de werkingssfeer van het Verdrag vallen.

26. Het is hoe dan ook onjuist te stellen, dat de communautaire wetgever op het gebied van het auteursrecht en de naburige rechten volledig inactief is gebleven. Er zijn tal van maatregelen vastgesteld; onder meer richtlijn 91/250/EEG van de Raad van 14 mei 1991 betreffende de rechtsbescherming van computerprogramma's 18 en richtlijn 92/100/EEG van de Raad van 19 november 1992 betreffende het verhuurrecht, het uitleenrecht en bepaalde naburige rechten op het gebied van intellectuele eigendom.¹⁹ Opgemerkt zij, dat volgens de achttiende overweging van de considerans van laatstgenoemde richtlijn elke maatregel genomen op grond van artikel 5 van die richtlijn, welk artikel afwijkingen toelaat van het door artikel 1 ingestelde uitsluitende openbare uitleenrecht, overeen moet stemmen met artikel 7 van het Verdrag. Ook kan worden genoemd de resolutie van de Raad van 14 mei 1992 tot versterking van de bescherming van het auteursrecht en de naburige rechten.²⁰ Artikel 1 van deze resolutie bepaalt, dat de Lid-Statens zich ertoe verbinden, partij te worden bij de Akte van Parijs bij de Berner Conventie voor de bescherming van werken van letterkunde en kunst van 24 juli 1971 en het Internationaal Verdrag van Rome van 1961. Onder deze omstandigheden is de opvatting dat het auteursrecht en de naburige rechten niet binnen de werkingssfeer van het Verdrag vallen, niet langer houdbaar.

27. Het enige door verweersters aangevoerde argument dat enigszins aannemelijk lijkt, is gebaseerd op het Verdrag van Rome, waaraan Imtrat veel belang hecht. Volgens dit argument kunnen alle vragen betreffende de mate van aan buitenlandse kunstenaars toe te kennen bescherming worden beantwoord in het kader van dit verdrag, dat een wankel, op de gedachte van wederkerigheid gebaseerd evenwicht tot stand heeft gebracht. Het aanknopingscriterium in het Verdrag van Rome is niet de nationaliteit —welke bezwaarlijk als criterium kan gelden, omdat het in vele gevallen gaat om optredens van groepen van kunstenaars die een verschillende nationaliteit hebben —, maar de plaats van het optreden. Imtrat beklemtoont bovendien, dat zowel Duitsland als het Verenigd Koninkrijk aan het Verdrag van Rome waren gebonden vóór hun toetreding tot het EEG-Verdrag (zeker vanaf 1 januari 1973, de datum van toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de Gemeenschappen), en stelt, dat krachtens artikel 234 EEG-Verdrag het Verdrag van Rome voorrang boven het EEG-Verdrag moet hebben. Imtrat geeft te verstaan, dat de toepassing van artikel 7 van het Verdrag op het gebied van het auteursrecht en de naburige rechten rampzalige gevolgen kan hebben: auteurs van andere Lid-Statens zouden bij voorbeeld in Duitsland kunnen verzoeken om de in het Duitse recht opgenomen langdurige bescherming (70 jaar na het overlijden van de auteur), terwijl krachtens artikel 7, lid 8, van de Berner Conventie Duitsland niet verplicht is hun een langere beschermingsduur dan die van het land van oorsprong van het werk toe te kennen.

28. In antwoord op deze argumenten kan het volgende worden opgemerkt. Wat in de eerste plaats de verhoudingen tussen Lid- Statens betreft, geeft artikel 234 EEG-Verdrag geen voorrang aan het Verdrag, ook al is het Verdrag van Rome vóór het EEG-Verdrag tot stand gekomen. Artikel 234 heeft uitsluitend betrekking op de verhoudingen tussen Lid-Statens en derde landen. 21

29. In de tweede plaats is er hoe dan ook geen sprake van een conflict tussen het gemeenschapsrecht en het Verdrag van Rome. Het Verdrag van Rome voorziet enkel in een minimale beschermingsregeling en staat niet eraan in de weg, dat de Verdragsluitende Partijen aan hun eigen onderdanen of aan die van andere staten een ruimere bescherming toekennen. Een en ander blijkt duidelijk uit de artikelen 21 en 22 van het Verdrag van Rome. Artikel 21 bepaalt als volgt:

„De in dit Verdrag voorziene bescherming laat onverlet bescherming die anderszins is verzekerd aan uitvoerende kunstenaars, producenten van fonogrammen en omroeporganisaties."

Artikel 22 luidt:

„De Verdragsluitende Staten behouden zich het recht voor onderling bijzondere overeenkomsten te sluiten, voor zover zulke overeenkomsten uitvoerende kunstenaars, producenten van fonogrammen of omroeporganisaties uitgebreidere rechten toekennen dan die welke zijn toegekend bij dit Verdrag, of andere bepalingen bevatten die niet strijdig zijn met dit Verdrag."

Het Verdrag van Rome vormt geen beletsel voor Duitsland om aan kunstenaars een ruimere bescherming toe te kennen dan het minimum waarin het Verdrag voorziet. Artikel 7 EEG-Verdrag schrijft evenwel voor, dat indien aan Duitse kunstenaars een ruimere bescherming wordt verleend, ook onderdanen van andere Lid-Staten hiervoor in aanmerking dienen te komen. 30. Indien, in de derde plaats, de nationaliteit wegens het probleem van multi-nationale groepen geen dienst kan doen als aanknopingscriterium, dan kan men zich afvragen waarom het Duitse recht de nationaliteit gebruikt als aanknopingscriterium door, naargelang de kunstenaar de Duitse of een andere nationaliteit heeft, een verschillende mate van bescherming te verlenen. Bovendien blijkt het optreden reeds te zijn beschermd indien maar een enkel lid van de groep de Duitse nationaliteit heeft.²² Dit vormt een zeer eenvoudig criterium voor het oplossen van het probleem van multinationale groepen; het is eveneens bruikbaar, wanneer een lid van een groep de nationaliteit van een andere Lid-Staat heeft.

31. Wat in de vierde plaats de gevolgen betreft van de toepassing van het beginsel van non-discriminatie op het auteursrecht in het algemeen en op de duur van de bescherming, is het zeer wel mogelijk, dat artikel 7 EEG-Verdrag elke Lid-Staat voorschrijft om voor alle onderdanen van de Gemeenschap dezelfde beschermingsduur te laten gelden als voor zijn eigen onderdanen, ook al komen laatstgenoemden in andere Lid-Staten slechts voor een veel kortere beschermingsduur in aanmerking. Het is duidelijk, dat het verbod van discriminatie bij gebreke van een algehele harmonisatie vaak zal meebrengen, dat de onderdanen van Lid-Staat A beter beschermd zijn in Lid-Staat B dan omgekeerd. Die vraag is evenwel niet in deze zaken opgeworpen en het is duidelijk, dat er geen sprake zal zijn van ernstige gevolgen (behalve voor de producenten van zonder toestemming vervaardigde opnamen), indien de aan Duitse kunstenaars verleende bescherming, voor optredens op het grondgebied van een staat die geen partij is bij het Verdrag van Rome of voor optredens vóór de inwerkingtreding van het Verdrag van Rome, eveneens zou worden verleend aan kunstenaars die onderdaan van andere Lid-Staten zijn. Rechtstreekse werking van artikel 7, eerste alinea

32. Thans behandel ik de vraag van de rechtstreekse werking. Mijns inziens vloeit uit het voorgaande duidelijk voort, dat partijen in de omstandigheden van de onderhavige zaken zich moeten kunnen beroepen op de bepalingen van het Verdrag, die elke vorm van discriminatie verbieden. Het lijkt uiteraard geen twijfel, dat het in de artikelen 52, tweede alinea, en 60, derde alinea, bedoelde discriminatieverbod rechtstreekse werking heeft;

wat het eerstgenoemde artikel betreft, kan worden verwezen naar het arrest Reyners 2i en voor het laatstgenoemde naar het arrest Van Binsbergen. 24 Uit deze arresten blijkt duidelijk dat, gelet op de bepalingen van het Verdrag, de vaststelling van wettelijke bepalingen betreffende het verbod van discriminatie op grond van nationaliteit overbodig was. 25 33. Uit de

rechtspraak van het Hof lijkt eveneens voort te vloeien, dat het eerste lid van artikel 7 rechtstreekse werking heeft voor zover het elke vorm van discriminatie binnen de werkingssfeer van het Verdrag verbiedt. In het arrest Kenny 26 heeft het Hof deze bepaling „rechtstreeks van toepassing” verklaard (hetgeen zonder enige twijfel betekent, dat zij rechtstreekse werking heeft), terwijl het Hof in het arrest Blaizot²⁷ uitdrukkelijk op de rechtstreekse werking van artikel 7 heeft gewezen. Meer nadrukkelijk blijkt uit een aantal arresten, waaronder de arresten Cowan 2S, Barra 29 en Raulin 30, dat de nationale rechterlijke instanties gehouden zijn nationale bepalingen die in strijd zijn met artikel 7, niet toe te passen. Het is eveneens duidelijk, dat deze verplichting niet enkel geldt in gedingen tegen de staat, maar evenzeer in gedingen tussen particulieren. 31 Een feitelijk verschil tussen zaak C-92/92 en zaak C-326/92

34. De laatste vraag die nog moet worden onderzocht, betreft de betekenis die moet worden toegekend aan een duidelijk verschil tussen de feiten van de zaak C-92/92 en die van zaak C-326/92: in de eerste zaak is de uitvoerend kunstenaar, Phil Collins, eigenaar van de rechten van de uitvoerend kunstenaar gebleven en heeft hij een uitsluitende vergunning aan een producent van fonogrammen verleend ter exploitatie van zijn rechten in Duitsland; in de tweede zaak heeft de uitvoerend kunstenaar, Cliff Richard, zijn rechten overgedragen aan een Britse maatschappij die ze op haar beurt aan een Duitse maatschappij heeft overgedragen. Ik ben ervan overtuigd, dat dit verschil voor de kwestie van de discriminatie niet relevant is. Ofschoon in zaak C-326/92 een Duitse maatschappij het directe slachtoffer van de Duitse wetgeving is, is, ervan uitgaand dat EMI Electrola royalty's aan de uitvoerend kunstenaar betaalt, Cliff Richard zelf het indirecte slachtoffer. Zelfs in het geval van een forfaitaire cessie, die niet voorziet in betaling van royalty's, is het in beginsel onwettig om een onderscheid op grond van de nationaliteit van de kunstenaar of de oorspronkelijke rechthebbende te maken. Indien een dergelijk onderscheid toegestaan was, zou dit betekenen dat het aan een Duitse kunstenaar verleende uitsluitend recht een overdraagbaar goed van mogelijkerwijs aanzienlijke waarde zou zijn, terwijl het uitsluitend recht van de Britse kunstenaar nagenoeg geen overdraagbare waarde zou hebben omdat het door de overdracht zou zijn uitgeput. In de omstandigheden van de onderhavige gevallen zou het hoe dan ook niet logisch zijn, onderscheid te maken tussen de rechten van een kunstenaar waarvoor een uitsluitende licentie is verleend, en de rechten van een kunstenaar die zijn overgedragen.

Conclusie

35. Ik ben bijgevolg van mening, dat de in zaak C-92/92 door het Landgericht München I en de in zaak C-326/92 door het Bundesgerichtshof aan het Hof gestelde vragen als volgt moeten worden beantwoord: „Overeenkomstig artikel 7, eerste alinea, EEG-Verdrag moeten zich voor de nationale rechter van een Lid-Staat uitvoerende kunstenaars van andere Lid-Staten onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van de eerst-

genoemde staat tegen een zonder hun toestemming vervaardigde verveelvoudiging van hun optredens kunnen verzetten."
